

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
GIOVANNI PITRUZZELLA IŠVADA,
pateikta 2020 m. rugsėjo 10 d.¹

Byla C-450/19

**Kilpailu- ja kuluttajavirasto
dalyvaujant
Eltel Group Oy,
Eltel Networks Oy**

(*Korkein hallinto-oikeus* (Vyriausiasis administracinis teismas, Suomija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Konkurencijos pažeidimo trukmės nustatymas – Kriterijai – Besitęsiantis formaliai nutrauktų kartelių poveikis – Sąlygos – Ekonominių antikonkurencinio elgesio padarinių nustatymas – Darbų užbaigimas praėjus keleriems metams po sutarties sudarymo – Mokėjimo dalys, sumokėtos atlikus darbus“

I. Įžanga

1. Kai įtariamas SESV 101 straipsnio pažeidimas padaromas susitarus dėl pasiūlymų pateikimo vykstant statybos darbų atlikimo konkursui, kaip turi būti vertinama tokio susitarimo pabaigos data? Ar šio susitarimo pabaigos data gali būti ankstesnė nei data, kai baigiami atitinkami darbai, ar kai baigiama už juos mokėti? Toks iš esmės yra šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas.

II. Teisinis pagrindas

A. Reglamentas Nr. 1/2003

2. 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo² 25 straipsnis suformuluotas taip:

„1) 23 ir 24 straipsniais Komisijai suteiktiems įgaliojimams taikomi šie senaties terminai:

- a) treji metai, kai pažeistos nuostatos dėl informacijos pateikimo arba patikrinimų atlikimo;
- b) penkeri metai visų kitų pažeidimų atvejais.

2) Skaičiuojama nuo dienos, kurią padarytas pažeidimas. Tačiau tęstinių ar pakartotinių pažeidimų atvejais skaičiuoti pradedama nuo dienos, kurią pažeidimas baigiasi.

¹ Originalo kalba: prancūzų.

² OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205.

3) Bet koks Komisijos ar valstybės narės konkurencijos institucijos veiksmas, atliktas pažeidimo tyrimo ar bylos tikslais, nutraukia vienkartinės ar periodinės baudos skyrimo senaties terminą. Senaties terminas nutraukiamas tą dieną, kurią apie tokį veiksma pranešama bent vienai pažeidime dalyvavusiai įmonei ar įmonių asociacijai. Veiksmai, nutraukiantys senaties terminą, visų pirma apima:

- a) Komisijos ar valstybės narės konkurencijos institucijos rašytinius prašymus pateikti informaciją;
- b) rašytinius įgaliojimus atlikti patikrinimą, Komisijos ar valstybės narės konkurencijos institucijos išduotus savo pareigūnams;
- c) bylos iškėlimą Komisijos ar valstybės narės konkurencijos institucijos iniciatyva;
- d) Komisijos ar valstybės narės konkurencijos institucijos pareiškimo dėl prieštaravimų [pranešimo apie kaltinimus] pateikimą.

4) Senaties termino nutraukimas taikomas visoms pažeidime dalyvavusioms įmonėms ar įmonių asociacijoms.

5) Kiekvieno nutraukimo atveju terminas pradedamas skaičiuoti iš naujo. Tačiau senaties terminas baigiasi ne vėliau kaip praėjus dvigubam senaties terminui, per kurį Komisija neskiria vienkartinės ar periodinės baudos. Šis laikotarpis pratęsiamas tiek, kiek terminas buvo laikinai sustabdytas pagal 6 dalies nuostatas.

6) Vienkartinių ar periodinių baudų skyrimo senaties terminas sustabdomas laikotarpiui, kurį Komisijos sprendimas yra peržiūrimas Teisingumo Teisme.“

B. Suomijos teisė

3. *Kilpailunrajoituslaki* (Įstatymas dėl konkurencijos ribojimų) 1a straipsnyje numatyta, kad „tuo atveju, jeigu konkurencijos ribojimas gali daryti paveikti Europos bendrijos valstybių narių tarpusavio prekybą, taikomos [EB sutarties] 81 ir 82 straipsnių nuostatos“.

4. Šio įstatymo 4 straipsnis suformuluotas taip:

„Draudžiami bet kokie įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir įmonių suderinti veiksmai, kuriais siekiama arba kurie lemia, kad konkurencija būtų pastebimai trukdoma, ribojama arba iškraipoma.

Draudžiami susitarimai, sprendimai ir veiksmai, kuriais, be kita ko:

- 1) tiesiogiai ar netiesiogiai nustatomos pirkimo ar pardavimo kainos arba kokios nors kitos prekybos sąlygos,
- 2) ribojama arba kontroliuojama gamyba, realizavimo rinkos, technikos raida arba investicijos,
- 3) dalijamasi rinkomis arba tiekimo šaltiniais,
- 4) taikomos skirtingos sąlygos tokiems pat sandoriams su prekybos partneriais, dėl kurių jie atsiduria nepalankioje konkurencinėje padėtyje, arba
- 5) sudarant sutartis partnerių reikalaujama prisiimti papildomų įsipareigojimų, kurie pagal savo pobūdį arba komercinę praktiką nesusiję su tokių sutarčių dalyku.“

5. Minėto įstatymo 22 straipsnyje nustatyta, kad „negalima skirti baudos, be kita ko, dėl šio įstatymo 4 straipsnio arba EB sutarties 81 ar 82 straipsnių pažeidimo, jeigu ekonominių bylų teismui toks prašymas nepateikiamas per penkerius metus nuo to momento, kai pasibaigė konkurencijos ribojimas, arba dienos, kai Institucija sužinojo apie konkurencijos ribojimą“.

III. Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

6. Įmonė *Fingrid Oyj* yra pagrindinė elektros energijos perdavimo įrenginių pirkėja Suomijoje. Šioje valstybėje jai priklauso aukštos įtampos tinklas, naudojamas bendram elektros energijos perdavimo srautui, ir ji yra atsakinga už jo plėtrą. 2007 m. balandžio 16 d. ji paskelbė konkursą dėl statybos darbų 400 kV *Keminmaa-Petäjaskoski* elektros energijos perdavimo linijai tiesti. Pasiūlymai turėjo būti pateikti ne vėliau kaip 2007 m. birželio 5 d., o darbai turėjo būti baigti iki 2009 m. lapkričio 12 d.

7. 2007 m. birželio 4 d. Suomijos įmonė *Eltel Networks Oy* pateikė pasiūlymą ir šis pasiūlymas laimėjo konkursą. Šiame pasiūlyme buvo nurodyta, kad projektas bus užbaigtas ir perduotas užsakovui 2009 m. lapkričio 12 d. Iš *kilpailu- ja kuluttajaviratso* (Konkurencijos ir vartotojų institucija, Suomija, toliau – konkurencijos institucija) sprendimo matyti, kad šis pasiūlymas buvo pateiktas iš anksto susitarus su kita įmone³, dalyvavusia įtariamame draudžiamame kartelyje. 2007 m. birželio 19 d. *Eltel Networks* ir *Fingrid* pasirašė statybos darbų sutartį. Darbai buvo baigti 2009 m. lapkričio 12 d. Paskutinis dalinis mokėjimas buvo įvykdytas 2010 m. sausio 7 d.

8. 2014 m. spalio 31 d. sprendimu konkurencijos institucija, kaip to reikalaujama pagal Suomijos teisę, pateikė *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas, Suomija) pasiūlymą dėl 35 mln. EUR baudos, kurią ji norėjo skirti solidariai *Eltel Networks* ir *Eltel Group Oy* (toliau kartu – *Eltel*) už įtariamą dalyvavimą draudžiamame kartelyje⁴. Remiantis konkurencijos institucijos sprendimu tas kartelis buvo pradėtas vėliausiai 2004 m. spalio mėn. ir nepertraukiamai tęsiamas mažiausiai iki 2011 m. kovo mėn. *Eltel* pažeidė Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 4 straipsnį ir SESV 101 straipsnį, kai su kita įmone susitarė dėl Suomijoje esančių elektros energijos perdavimo linijų projektavimo ir statybos kainų, pelno maržos ir rinkų pasidalijimo.

9. 2016 m. kovo 30 d. *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) atmetė konkurencijos institucijos pasiūlymą skirti baudą. Šio teismo teigimu, *Eltel* nutraukė įtariamą konkurencijos ribojimą iki 2009 m. spalio 31 d., o konkurencijos institucija nepateikė įrodymų, kad pažeidimas buvo tęsiamas po šios datos. Iš Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 22 straipsnio matyti, kad konkurencijos institucija pasiūlymą skiri baudą turi pateikti *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) per penkerių metų terminą, kuris skaičiuojamas nuo konkurencijos ribojimo nutraukimo. Šio teismo nuomone, įtariamasis kartelis buvo susijęs su aptariamais elektros energijos perdavimo linijos projektavimo darbais, o ne su pačiais statybos darbais. Projektavimo darbai buvo baigti 2007 m.

10. Konkurencijos institucija apskundė šį sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Iš esmės, šios institucijos teigimu, susitarimas tarp *Eltel* ir kitos kartelyje dalyvavusios įmonės buvo sudarytas prieš *Eltel* pateikiant pasiūlymą konkursui ir buvo susijęs su kainomis. Toks draudžiamas veiksmų derinimas buvo tęsiamas iki paskutinio mokėjimo dienos (t. y. 2010 m. sausio 7 d.), nes sutartis, pagal kurią buvo taikomos neteisėtos kainos, vis dar galiojo. Jei nebūtų atsižvelgta į šią datą, konkurencijos institucija teigia, kad reikia atsižvelgti į darbų užbaigimo

3 Kita aptariama įmonė 2013 m. pateikė konkurencijos institucijai prašymą atleisti nuo baudos; gavusi šį prašymą ta institucija atliko tyrimą dėl kartelio. 2014 m. spalio 31 d. konkurencijos institucija atleido tą įmonę nuo bet kokių sankcijų.

4 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad iš bylos medžiagos matyti, jog draudžiamas susitarimas tarp *Eltel* ir kitos įmonės, dalyvavusios įtariamame kartelyje, egzistavimas vis dar nėra galutinai įrodytas. *Eltel* tiek prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, tiek Teisingumo Teisme ginčija tai, kad konkurencijos institucija savo 2014 m. spalio 31 d. sprendime pateikė pakankamai tokio kartelio egzistavimo įrodymų. Savo ruožtu *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) nusprendė, kad kartelis buvo susijęs tik su elektros energijos perdavimo linijos, dėl kurios paskelbtas konkursas, projektavimo darbais, priešingai, nei, atrodo, įvertino konkurencijos institucija ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Kadangi Teisingumo Teismas neturi nustatyti, ar toks kartelis iš tikrųjų egzistavo ir kokia buvo jo apimtis, kiekviena šioje išvadoje esanti nuoroda į kartelį, kuriame dalyvavo *Eltel*, turi būti suprantama kaip nuoroda į tik numanomą draudžiamą kartelį.

datą (t. y. 2009 m. lapkričio 12 d.). Dėl mokėtos kainos ekonominis kartelio poveikis, kaip tai suprantama pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, tęsėsi ir žala *Fingrid* buvo daroma iki šių datų. Būtent pirkimo sutarčių sudarymo atveju kartelis turi konkretų ir ilgalaikį poveikį, nes kaina mokama dalimis. Žalingas kartelio poveikis pasireiškia kiekvienais metais, kai turi būti sumokėta kainos dalis, ir kasmet daro poveikį nuo kartelio nukentėjusios įmonės veiklos sąnaudoms bei jos ekonominės veiklos rezultatams. Papildomos išlaidos, patiriamos dėl mokėtos kainos, kuri yra kartelio rezultatas, taip pat turi poveikį tinklo operatoriaus klientams. 2014 m. spalio 31 d. pateikusi *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) prašymą skirti baudą konkurencijos institucijai teigė, kad ėmėsi veiksmų per Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 22 straipsnyje nustatytą terminą.

11. *Eltel*, savo ruožtu, ginčija šią analizės kryptį ir iš esmės teigia, kad pažeidimo trukmė turi būti vertinama atsižvelgiant į laikotarpį, per kurį kartelyje dalyvavusios įmonės atliko neteisėtus veiksmus. Darbų pirkimo sutarčių atveju senaties terminas turi būti skaičiuojamas nuo pasiūlymo pateikimo dienos, šiuo atveju – 2007 m. birželio 4 d. Jei nebūtų atsižvelgta į šią datą, būtų galima atsižvelgti į sutarties sudarymo datą (t. y. 2007 m. birželio 19 d.), bet po šių dviejų įvykių pasiūlyta arba kartelio sutarta kaina nebeturėjo poveikio rinkai. Darbų atlikimo ar mokėjimų tvarkaraštis neturi jokio poveikio konkurencijai rinkoje, nes jie neturi įtakos prašomai kainai. Bet koks kitas aiškinimas, kaip antai siūlomas konkurencijos institucijos, neturėtų ryšio su klausimu dėl konkurencijos ribojimo, kurį nulėmė kartelis, ir prieštarautų teisinio saugumo principui. Taigi konkurencijos institucijos pasiūlymas skirti baudą buvo pateiktas *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) po to, kai pasibaigė senaties terminas.

12. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, savo ruožtu, remiasi teiginiu, kad *Eltel* laimėtas konkursas susijęs su darbų pirkimo sutartimi dėl elektros energijos perdavimo linijos tiesimo. Šiomis konkrečiomis aplinkybėmis jis kelia klausimą, iki kokios datos tęsėsi ekonominis poveikis, kurį turėjo galbūt suderintas pasiūlymas ir dėl jo nustatytos neteisėtos kainos. Pagal nacionalinių teismų jurisprudenciją Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 22 straipsnyje nustatytas penkerių metų terminas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai nutraukiami paskutiniai su pažeidimu susiję veiksmai. Jam kyla klausimas, kaip tai vertinti tuo atveju, kai kartelio šalis su šiame kartelyje nedalyvavusiu asmeniu sudaro darbų pirkimo sutartį, atitinkančią kartelio susitarimą, kai darbai baigiasi praėjus keleriems metams po atitinkamos darbų pirkimo sutarties sudarymo ir kai mokėjimai pagal šią sutartį vis dar buvo vykdomi užbaigus darbus. Jis pažymi, kad Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nepateikta aiškos išvados.

13. Pirma, Sprendime *Quinn Barlo ir kt. / Komisija*⁵ Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad konkurencijos ribojimo ekonominis poveikis gali tęstis iki laikotarpio, kai galiojo neteisėtos kainos, pabaigos ir kad vertinant pažeidimo trukmę buvo galima atsižvelgti į laikotarpį, kuriuo galiojo paslapčia sutartos kainos⁶. Taigi svarbu ne tiek teisinė antikonkurencinių veiksmų forma, kiek jų ekonominis poveikis. Jei reikėtų manyti, kad toks poveikis gali tęstis net formaliai nutraukus sudėtinį ir tęstinį pažeidimą ir kad į šį poveikį turi būti atsižvelgta apskaičiuojant pažeidimo trukmę, būtų galima pritarti konkurencijos priežiūros institucijos ginamam teiginiui. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad Sprendime *Quinn Barlo*⁷ nagrinėtas konkurencijos ribojimas buvo visiškai kitokio pobūdžio nei tas, kuris nagrinėjamas pagrindinėje byloje.

14. Antra, Sprendime *EMI Records*⁸ Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad siekiant nustatyti pažeidimo trukmę nustojusių galioti kartelių atveju pakanka, jog tų kartelių poveikis tęstųsi po formalaus jų nutraukimo, pavyzdžiui, jei iš suinteresuotųjų asmenų elgesio netiesiogiai išplaukia veiksmų derinimo ir koordinavimo elementai, būdingi karteliui, ir tai nulemia tą patį rezultatą kaip ir

⁵ 2013 m. gegužės 30 d. sprendimas (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351).

⁶ 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Quinn Barlo ir kt. / Komisija* (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351, 40 punktas).

⁷ 2013 m. gegužės 30 d. sprendimas (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351).

⁸ 1976 m. birželio 15 d. sprendimas (51/75, EU:C:1976:85).

pats kartelis⁹. Jei, kaip teigia *Eltel*, darbų pirkimo sutartyse nustatytų kainų ir kartelio poveikis konkurencijai tęsiasi tik iki pasiūlymo pateikimo arba sutarties pasirašymo dienos, tuomet turėtų būti pritarta veikiau *Eltel* teiginiui, o tai reiškia, kad konkurencijos institucijos pasiūlymas dėl baudos skyrimo buvo pateiktas *markkinaoikeus* (Ekonominių bylų teismas) po to, kai pasibaigė senaties terminas.

15. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad klausimas dėl įtariamo konkurencijos pažeidimo trukmės negali būti painiojamas su klausimu dėl žalos, kurią galimai patyrė nuo įtariamo kartelio nukentėję asmenys¹⁰.

16. Šiomis aplinkybėmis *Korkein hallinto-oikeus* (Vyriausiasis administracinis teismas, Suomija) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir sprendimu – jį Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2019 m. birželio 13 d. – pateikė Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar SESV 101 straipsnyje numatytą su konkurencija susijusią sistemą galima aiškinti taip, kad situacijoje, kai vienas iš kartelio dalyvių sudarė tokią statybų sutartį, kaip numatyta draudžiamame konkurentų susitarime (kartelyje), su asmeniu, kuris nėra kartelio dalyvis, konkurencijos taisyklių pažeidimas dėl taip sukeltų ekonominių pasekmių tęsiasi visą laikotarpį, kol įvykdomi sutartyje numatyti išpareigojimai arba kol sutarties šalims atliekami mokėjimai už darbus, t. y. iki to momento, kai atliekamas paskutinis dalinis mokėjimas už darbus, arba bent iki to momento, kai užbaigiami ginčijami darbai; o gal turi būti daroma prielaida, kad konkurencijos taisyklių pažeidimas tęsiasi tik iki to momento, kai pažeidimą padariusi įmonė pateikia pasiūlymą dėl atitinkamų darbų arba sudaro sutartį dėl minėtų darbų atlikimo?“

IV. Procesas Teisingumo Teisme

17. Konkurencijos institucija, *Eltel*, Suomijos, Vokietijos, Italijos ir Latvijos vyriausybės bei Europos Komisija pateikė rašytines pastabas Teisingumo Teismui.

18. 2020 m. balandžio 16 d. Teisingumo Teismo antrajai kolegijai priėmus sprendimą atšaukti iš pradžių numatytą Teisingumo Teismo posėdį, ta kolegija ir generalinis advokatas pateikė klausimus, į kuriuos atsakyti raštu turėjo visi šios prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros rašytinės proceso dalies dalyviai. Konkurencijos institucija, Suomijos, Italijos ir Latvijos vyriausybės bei Komisija pateikė Teisingumo Teismui atsakymus į šiuos klausimus.

V. Analizė

19. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo iš esmės klausia, kaip nustatyti įtariamo SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimo pabaigą tuo atveju, kai pažeidimą sudaro kartelyje dalyvavusių įmonių susitarimas dėl pasiūlymų, pateiktinų vykstant projektavimo ir darbų, šiuo atveju – susijusių su elektros energijos perdavimo linijos tiesimu, pirkimo konkursui. Šis klausimas Teisingumo Teismui pateiktas nagrinėjant konkurencijos institucijos prašymą skirti baudą *Eltel*, kai pagrindinės bylos šalys nesutaria dėl baudos skyrimo senaties termino pabaigos datos.

⁹ Šiuo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi 1976 m. birželio 15 d. Sprendimo *EMI Records* (51/75, EU:C:1976:85) 30 ir 31 punktais.

¹⁰ Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagal Suomijos teisę žalos atsiradimo data (taigi ir senaties termino dėl žalos atlyginimo skaičiavimo pradžia) laikoma ne kainos sumokėjimo, o sutarties sudarymo data.

A. Pirminės pastabos

20. Prieš pradėdamas nagrinėti šį klausimą norėčiau pateikti dvi pirmines pastabas: viena susijusi su nacionalinės teisės išaiškinimu, kita – su Sąjungos konkurencijos politikos įgyvendinimo decentralizuotu pobūdžiu.

21. Pirma, kiek tai susiję su nacionaline teise, iš pirmo žvilgsnio, net jei Teisingumo Teismui pateiktiems prejudiciniams klausimams taikoma didelė svarbos sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje prezumpcija¹¹, iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 22 straipsnyje buvo numatyti du galimi atskaitos taškai skaičiuojant penkerių metų senaties terminą, t. y. arba pažeidimo pabaiga, arba momentas, kai konkurencijos institucija sužinojo apie antikonkurencinius veiksmus. Tačiau minėta institucija apie šiuos veiksmus sužinojo 2013 m. sausio 31 d., o savo pasiūlymą skirti baudą pateikė 2014 m. spalio 31 d. Jei būtų taikoma antroji senaties termino skaičiavimo pradžios data, numatyta Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 22 straipsnyje, kiltų abejonių dėl Teisingumo Teismo atsakymo į prejudicinį klausimą, pateiktą siekiant išspręsti pagrindinę bylą, naudingumo.

22. Vis dėlto šias abejones išsklaidė papildoma informacija, kurią Teisingumo Teismas gavo pateikus atsakymą į jo klausimus. Iš esmės, atrodo, jog *Eltel* ir Suomijos vyriausybė sutaria, kad vieno tęstinio pažeidimo, kuris jau nutrauktas, atveju taikytina tik pirmoji penkerių metų senaties termino skaičiavimo pradžios data, t. y. pažeidimo pabaigos data. Taigi pateikto klausimo naudingumas siekiant išspręsti ginčą pagrindinėje byloje nebekelia abejonių.

23. Antra, reikia konstatuoti, kad šiuo atveju kalbama apie decentralizuotą Sąjungos konkurencijos politikos įgyvendinimą. Šiuo klausimu iš karto reikia pažymėti, kad senaties terminų sistema, taikoma nacionalinių konkurencijos institucijų veiksmams, nėra pati savaime reglamentuojama Sąjungos teisės.

24. Tiesa, Reglamento Nr. 1/2003 VII skyrius skirtas senaties terminams. Tačiau taisyklės, kurias jis nustato šioje srityje, taikomos tik Komisijai. Konkrečiai kalbant, šio reglamento 25 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad *Komisijos* įgaliojimams skirti baudą taikomas penkerių metų senaties terminas, kiek tai susiję su SESV 101 straipsnio pažeidimais. Terminas skaičiuojamas nuo dienos, kurią padarytas pažeidimas, arba, jei tai yra tęstiniai ar pakartotiniai pažeidimai, skaičiuoti pradedama nuo dienos, kurią pažeidimas baigiasi¹². Iš bylos medžiagos matyti, kad nacionalinis teisės aktų leidėjas nusprendė taikyti konkurencijos institucijos veiksmams tokį pat senaties terminą, kokį Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatė Komisijai, t. y. penkerius metus.

25. 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2019/1, kuria siekiama įgalinti valstybių narių konkurencijos institucijas, kad jos būtų veiksmingesnės vykdymo užtikrintojos, ir kuria užtikrinamas tinkamas vidaus rinkos veikimas¹³, nėra nustatyta termino, tačiau įtvirtintas principas, pagal kurį siekiant užtikrinti veiksmingą SESV 101 straipsnio įgyvendinimą reikia numatyti „praktiškai įgyvendinamas <...> taisyklės“, pagal kurias, be kita ko, „nacionaliniai senaties terminai turėtų būti sustabdomi ar nutraukiami tol, kol kitos valstybės narės [nacionalinės konkurencijos institucijos] ar Komisija vykdo procedūras“, tačiau tai neturėtų užkirsti kelio valstybėms narėms palikti galioti ar nustatyti absoliučiuosius senaties terminus, jei dėl tokių terminų „veiksmingas SESV 101

11 Iš gausios jurisprudencijos žr. 2017 m. sausio 31 d. Sprendimą *Lounani* (C-573/14, EU:C:2017:71, 56 punktą ir nurodyta jurisprudencija) ir 2020 m. vasario 27 d. Sprendimą *Land Sachsen-Anhalt (Tarnautojų ir teisėjų darbo užmokestis)* (C-773/18–C-775/18, EU:C:2020:125, 28 punktą ir nurodyta jurisprudencija).

12 Žr. Reglamento Nr. 1/2003 25 straipsnio 2 dalį.

13 OL L 11, 2019, p. 3. Pažymėtina, kad šios direktyvos perkėlimo terminas dar nepasibaigė (žr. minėtos direktyvos 34 straipsnio 1 dalį).

[straipsnio] vykdymo užtikrinimas netaps praktiškai neįmanomu ar pernelyg sudėtingu“¹⁴. Direktyvos 2019/1 29 straipsnis patvirtina šiuos reikalavimus. Taigi, Sąjungos teisės aktų leidėjo nuomone, nacionalinio senaties termino nustatymas priskirtinas valstybių narių atsakomybei, dėl to jam taikomas procesinės autonomijos principas.

26. Vis dėlto pažymėtina, kad pateiktas klausimas susijęs ne tiek su pačia senaties termino trukme, kiek su šio termino skaičiavimo pradžios momentu. Kaip minėta pirmiau, pagal Reglamentą Nr. 1/2003 šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo pažeidimo nutraukimo momento. Įtariamo SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimo trukmės nustatymas neabejotinai patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį.

B. Dėl pažeidimo trukmės pagrindinėje byloje susiklosčiusiomis aplinkybėmis

27. Siekiant įvertinti įtariamo SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimo trukmę pagrindinėje byloje reikia priminti esminius šio pažeidimo požymius. Taigi šį pažeidimą sudarė įmonių veiksmų derinimas siekiant manipuluoti konkurso, susijusio su viešuoju darbų pirkimu, procedūromis. Sutartis buvo sudaryta tą patį mėnesį, per kurį buvo pateiktas pasiūlymas. Tačiau darbai ir mokėjimai buvo vykdomi kelerius metus: darbai buvo baigti praėjus dvejiems metams ir penkiems mėnesiams po pasiūlymo pateikimo ir sutarties sudarymo, o paskutinis mokėjimas buvo atliktas praėjus dvejiems metams ir septyniems mėnesiams po šių dviejų įvykių.

1. Pažeidimo trukmė Teisingumo Teismo jurisprudencijoje

28. Pats kartelio trukmės klausimas dažnai kyla Teisingumo Teisme, nes sankcijos griežtumas priklauso, be kita ko, nuo pažeidimo trukmės, todėl įmonės, kaltinamos SESV 101 straipsnio 1 dalies pažeidimu, dažnai pateikia su šia pažeidimo trukme susijusius argumentus, siekdamos ją sumažinti.

29. Kaip pažymėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Teisingumo Teismas dėl nutraukto kartelio jau yra nusprendęs, jog tam, kad būtų taikomas SESV 101 straipsnis, pakanka, kad ekonominis šio kartelio poveikis tęstųsi po formalaus kartelio nutraukimo¹⁵. Konkrečiau kalbant, „laikytina, kad kartelio poveikis tęsiasi tik tuomet, jei iš suinteresuotųjų asmenų elgesio netiesiogiai išplaukia veiksmų derinimo ir koordinavimo elementai, būdingi karteliui, ir tai nulemia tą patį rezultatą kaip ir pats kartelis“¹⁶.

30. Teisingumo Teismas atsižvelgė į šią jurisprudenciją ir ją pritaikė leidybos srityje Sprendime *Binon*¹⁷, kuriame jis nusprendė, kad SESV 101 straipsnis taip pat yra taikytinas, „jei lygiagretus leidėjų elgesys po to, kai buvo nutrauktas ankstesnis susitarimas, būtų tęsiamas be jokio susitarimo <...>, nes [SESV 101 ir paskesniais] straipsniais nustatytai konkurencijos sistemai svarbiau susitarimų ar bet kokios formos suderintų veiksmų ar koordinavimo ekonominiai rezultatai, o ne jų juridinė forma“¹⁸. Todėl SESV 101 straipsnis turėjo būti laikomas taikytinu, jei visų toje byloje nagrinėtų susitarimų „rezultatas buvo tai, kad faktiškai sprendimus dėl mažmeninės prekybos vietų patvirtinimo ir toliau priimdavo agentūra arba įstaiga, sukurta šių susitarimų pagrindu“¹⁹.

¹⁴ Direktyvos 2019/1 70 konstatuojamoji dalis.

¹⁵ Žr. 1976 m. birželio 15 d. Sprendimą *EMI Records* (51/75, EU:C:1976:85, 30 punktas).

¹⁶ 1976 m. birželio 15 d. Sprendimas *EMI Records* (51/75, EU:C:1976:85, 31 punktas).

¹⁷ 1985 m. liepos 3 d. sprendimas (243/83, EU:C:1985:284).

¹⁸ 1985 m. liepos 3 d. Sprendimas *Binon* (243/83, EU:C:1985:284, 17 punktas).

¹⁹ 1985 m. liepos 3 d. Sprendimas *Binon* (243/83, EU:C:1985:284, 18 punktas).

31. Naujesniame Teisingumo Teismo sprendime *Quinn Barlo ir kt. / Komisija*²⁰ apeliančės kaltino Bendrąjį Teismą pažeidus bendrąjį nekaltumo prezumpcijos principą, nes jis nustatė, kad pirmasis jų dalyvavimo kartelyje laikotarpis buvo ilgesnis nei iki datos, kai įvyko antrasis antikonkurencinis susitikimas, nors Bendrasis Teismas konstatavo, kad per šį 1998 m. birželio mėnesį įvykusį susitikimą jo dalyviai susitarė dėl kainų padidinimo tų pačių metų spalio mėnesį²¹. Teisingumo Teismas nusprendė, kad „pagal nusistovėjusią jurisprudenciją SESV 101 ir 102 straipsniais nustatytai konkurencijos sistemai svarbiau susitarimų ar bet kokios formos suderintų veiksmų ar koordinavimo ekonominiai rezultatai, o ne jų juridinė forma. Todėl nutrauktų kartelių atvejais tam, kad būtų taikomas SESV 101 straipsnis, pakanka, kad *šių kartelių padariniai tęstųsi* po formalaus slaptų susitikimų nutraukimo. Iš to išplaukia, kad pažeidimo trukmė gali būti vertinama atsižvelgiant į *laikotarpį, per kurį kaltinamos įmonės įgyvendino šiuo straipsniu draudžiamus veiksmus* <...> Kitaip tariant, Bendrasis Teismas galėjo teoriškai konstatuoti pažeidimo buvimą, pavyzdžiui, per *visą laikotarpį, kai galiojo paslapčia sutartos kainos*, o nagrinėtu atveju tai nulėmė apeliančių interesams objektyviai mažiau palankų rezultatą.“²²

32. Nors šiuose trijuose minėtuose sprendimuose yra keli aspektai, svarbūs mano analizei, vis dėlto reikia konstatuoti, kad nė vieno iš jų nepakanka siekiant atsakyti į pateiktą prejudicinį klausimą. Iš tikrųjų Teisingumo Teismo jurisprudencija, į kurią prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas darė daug nuorodų, turi būti vertinama atsižvelgiant į jos kontekstą, t. y. į kiekvieną nagrinėtą kartelį, iš kurių nė vienas nėra panašus į pagrindinėje byloje nagrinėjamą kartelį. Pavyzdžiui, byloje, kurioje buvo priimtas Sprendimas *EMI*²³, buvo galima konstatuoti netiesioginių suderintų veiksmų ir koordinavimo elementų buvimą. Sprendime *Binon*²⁴ susitarimas formaliai buvo nutrauktas, tačiau atrodo, kad faktiškai jis liko galioti. Galiausiai, Sprendime *Quinn Barlo ir kt. / Komisija*²⁵ Teisingumo Teismas, nors ir priminė savo jurisprudenciją dėl nutrauktų kartelių, kurių poveikis tebesitęsia, tačiau tai padarė siekdamas labai konkrečiai konstatuoti, kad per paskutinį slaptą susitikimą buvo susitarta dėl kainų ateityje.

2. Pažeidimo trukmė ir saugomas teisinis interesas

33. Siekiant išspręsti šią bylą reikia ne tik atsižvelgti į šių trijų sprendimų kontekstą ir taikymo sritį, bet ir atkreipti dėmesį į Sprendimą *T-Mobile Netherlands ir kt.*²⁶ Tame sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad „[SESV 101] straipsniu, kaip ir kitomis Sutartyje išdėstytais konkurencijos taisyklėmis, siekiama apsaugoti ne tik tiesioginius konkurentų arba vartotojų interesus, bet ir rinkos struktūrą ir kartu pačią konkurenciją. <...> [A]ntikonkurencinio suderintų veiksmų tikslo konstatavimas negali būti tiesiogiai siejamas su vartojimo kainomis. <...> [S]uderintais veiksmais siekiama *antikonkurencinio tikslo* [SESV 101] straipsnio 1 dalies prasme, jei dėl savo turinio ir tikslo bei atsižvelgiant į jų teisinį ir ekonominį kontekstą, jais trukdoma, ribojama arba iškraipoma konkurencija bendrojoje rinkoje. Nėra būtina, kad konkurencija būtų realiai trukdoma, ribojama ar iškraipoma ar kad būtų tiesioginis ryšys tarp šių suderintų veiksmų ir vartojimo kainų. Konkurentų pasikeitimu informacija siekiama antikonkurencinio tikslo, jei šis pasikeitimas gali pašalinti netikrumą dėl planuojamo suinteresuotųjų įmonių elgesio.“²⁷

20 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Quinn Barlo ir kt. / Komisija* (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351).

21 Žr. 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *Quinn Barlo ir kt. / Komisija* (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351, 32 ir 33 punktai).

22 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Quinn Barlo ir kt. / Komisija* (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351, 40 punktas). Kursyvu išskirta mano.

23 1976 m. birželio 15 d. sprendimas (51/75, EU:C:1976:85).

24 1985 m. liepos 3 d. sprendimas (243/83, EU:C:1985:284).

25 2013 m. gegužės 30 d. sprendimas (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351).

26 2009 m. birželio 4 d. sprendimas (C-8/08, EU:C:2009:343).

27 2009 m. birželio 4 d. Sprendimas *T-Mobile Netherlands ir kt.* (C-8/08, EU:C:2009:343, 38, 39 ir 43 punktai). Kursyvu išskirta mano.

34. Taigi Sprendimas *T-Mobile Netherlands ir kt.* leidžia pažeidimo trukmės klausimą nagrinėti kitaip nei sprendimuose *EMI*²⁸, *Binon*²⁹ ir *Quinn Barlo ir kt. / Komisija*³⁰, nes vienas iš pagrindinių klausimų, į kurį reikia atsakyti nustatant pažeidimo trukmę, – tai saugomas teisinis interesas, t. y. laisvas kliento pasirinkimas, galimybė gauti geriausius pasiūlymus kiek įmanoma geriausiomis sąlygomis esant laisvai konkurencijai, kaip savo rašytinėse pastabose teigia, be kita ko, Komisija. Todėl pažeidimas egzistuoja tol, kol slaptas susitarimas formaliai ar faktiškai apriboja šią galimybę. Taigi vertinant pažeidimo trukmę reikia įvertinti minėto pažeidimo poveikį saugomam teisiniui interesui ir *in fine* tikslią kartelio apimtį, kurią turi nustatyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

35. Taikant Sprendime *T-Mobile Netherlands ir kt.*³¹ padarytas išvadas konstatuotina, kad jei prašyme priimti prejudicinį sprendimą apibūdintas kartelis turėjo būti susijęs tik su 400 kV Keminmaa-Petäjaskoski elektros energijos perdavimo linijos projektavimo ir tiesimo sutartimi, kartelio antikonkurencinis tikslas būtų išnykęs vėliausiai po sutarties pasirašymo. Iš tiesų, po šio pasirašymo nebeliktų besitęsiančio kartelyje dalyvavusių įmonių susitarimo³², todėl taip pat negalima būtų teigti, kad paslapčia sutartos kainos, suprantamos kaip kartelio šalių valios susitarti dėl būsimoms sutartims taikytinų kainų išraiška, dar „galiojo“, kaip tai suprantama pagal Sprendimą *Quinn Barlo ir kt. / Komisija*³³. Taigi laikotarpis, per kurį kaltinamos įmonės atliko draudžiamus veiksmus, kaip tai suprantama pagal minėtą sprendimą, būtų pasibaigęs pasirašius sutartį.

36. Nors šias aplinkybes turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, toks konstatavimas galėtų būti paaiškintas atsižvelgiant į kiekvienai darbų pirkimo sutarčiai būdingas savybes, tačiau tai neturi įtakos galimiems įrodymams dėl kartelio, susijusio su pagrindinėje byloje nagrinėjama darbų pirkimo sutartimi ir kitomis būsimomis darbų pirkimo sutartimis, egzistavimo³⁴. Jei, kaip teigia *Eltel*, reikėtų pripažinti, kad Keminmaa-Petäjaskoski linijos statybos darbų pirkimo sutarties kaina buvo nustatyta atsižvelgiant į jos savybes (t. y. vienas statinys, konkrečioje geografinėje zonoje, apibrėžtu laikotarpiu ir nustatytu techniniu būdu), mano nuomone, nebūtų galima teigti, kad ši kaina rinkoje turėjo pasekmių, kurios viršija sutarties, kurioje ji buvo nustatyta, ribas.

3. Pažeidimo trukmė ir ketinimas padaryti pažeidimą

37. Vis dėlto reikia konstatuoti, kad Teisingumo Teismas turi mažai informacijos apie inkriminuojamo neteisėto elgesio sudedamąsias dalis pagrindinėje byloje. Pavyzdžiui, jis neturi informacijos apie galimus kontaktus ar slaptus susitikimus, kurie būtų vykę pasirašius sutartį. Iš papildomos informacijos, kuri buvo pateikta Teisingumo Teismui atsakant į jo klausimus raštu, matyti tik tai, kad manipuliavimą konkursu sudarė susitarimas su kita įmone, dalyvavusia kartelyje dėl pasiūlytinės fiksuotos kainos, ir ši kita įmonė neabejotinai turėjo pasiūlyti didesnę kainą nei ta, kurią pasiūlė *Eltel*. Iš viso *Fingrid* gavo keturis pasiūlymus. Šiomis aplinkybėmis, jei būtų pripažinta, kad kartelis buvo susijęs tik su šia sutartimi, sutarties pasirašymas pasibaigus konkursui yra ne tik kartelio įgyvendinimas praktikoje ir jo nulemtos konkurencijos ribojimo *kulminacija* (potencialių konkurentų rinkoje pašalinimas), bet ir laikotarpio, per kurį „galiojo“ paslapčia sutartos kainos“, kaip tai suprantama pagal Sprendimą *Quinn Barlo ir kt. / Komisija*³⁵, pabaiga.

28 1976 m. birželio 15 d. sprendimas (51/75, EU:C:1976:85).

29 1985 m. liepos 3 d. sprendimas (243/83, EU:C:1985:284).

30 2013 m. gegužės 30 d. sprendimas (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351).

31 2009 m. birželio 4 d. sprendimas (C-8/08, EU:C:2009:343).

32 Tai taikytina neatsižvelgiant į tai, ar susitarimas yra formalus ar faktiškas.

33 2013 m. gegužės 30 d. sprendimas (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink. EU:C:2013:351).

34 Vis dėlto iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos ir iš pagrindinėje byloje taikytino penkerių metų senaties termino, *skaičiuojamo nuo konkurenciją ribojančių veiksmų nutraukimo* (žr. Įstatymo dėl konkurencijos ribojimų 22 straipsnį), atrodo išplaukia, kad įtariamasis kartelis nebuvo pratęstas už nagrinėjamos darbų pirkimo sutarties ribų. Kad ir kaip būtų, tai turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

35 2013 m. gegužės 30 d. sprendimas (C-70/12 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2013:351).

38. Kitaip tariant, pažeidimo trukmė negali būti atsieta nuo kartelyje dalyvavusių įmonių neteisėto ketinimo. Neatrodo, kad tokioje kvazibaudžiamosios teisės srityje, kaip antai kartelių teisė³⁶, būtų galima susieti pažeidimo trukmę su veiksmu, nepriklausančiu nuo pažeidimo dalyvių valios, kaip antai darbų vykdymo ir atlikimo tvarka arba mokėjimų grafikas. Tai reikštų, kad šalys netenka galimybės, kuri turi būti jiems suteikta, savo valia bet kuriuo metu nutraukti neteisėtus veiksmus. Pavyzdžiui, jei neįmanoma sumokėti sutartyje sutartos kainos arba atsisakoma ją mokėti, ar turi būti pripažinta, kad pažeidimo trukmė prasitęsia atitinkamą, t. y. galimai neribotą, laikotarpį, remiantis vien tuo, kad paslapčia sutarta kaina lieka mokėtina? Aš taip nemanau.

39. Dėl šios priežasties manęs neįtikina konkurencijos institucijos ir Suomijos vyriausybės ginama pozicija. Pavyzdžiui, kartelio ekonominio poveikio nereikia painioti su jo sukeltu žalingu poveikiu. Konkurenciją ribojantis poveikis, atsiradęs dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo manipuliavimo konkursu, dėl kurio konkuruojantys konkurso dalyviai buvo pašalinti iš rinkos ir dėl kurio buvo galimai dirbtinai apribotas „kliento“ pasirinkimas, turi būti atskirtas nuo didesnio ekonominio poveikio klientui, taigi ir kliento klientams (kaip antai kliento iškreiptos kainos perkėlimas, nes šis perkėlimas *per se* nėra įrodymas, kad *Eltel* inkriminuojami neteisėti veiksmai tęsėsi, o tėra tik viena iš šių veiksmų pasekmių)³⁷.

40. Šiomis aplinkybėmis tam, kad pažeidimas tęstųsi ir po formalaus jo nutraukimo (pagrindinės bylos atveju tai būtų sutarties pasirašymas), taip pat reikia, kad draudžiamus veiksmus ir toliau būtų galima apibūdinti, tačiau šio apibūdinimo elementais negali būti laikomos pasekmės, kurios nėra griežtai susijusios su inkriminuojamais antikonkurenciniais veiksmais.

41. Siekiant nustatyti momentą, kada pažeidimas baigiasi tokiomis aplinkybėmis, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, galiausiai reikia pažymėti, kad jei įmonė, kuriai inkriminuojami antikonkurenciniai veiksmai, taip ir nelaimėjo konkurso, pažeidimo pabaigos data gali būti laikoma pasiūlymo pateikimo data, jei nėra kitų įrodymų, leidžiančių manyti, kad pažeidimas apėmė ne tik tą konkursą. Kitaip tariant, sutarties pasirašymas negali būti visais atvejais laikomas lemiančiu pažeidimo pabaigą, nes šis pažeidimas būtinai turi būti vertinamas atsižvelgiant į subjektyvius ir objektyvius elementus, kurie jį apibūdina.

42. Vadovaujantis tokiu pat samprotavimu, sutarties pasirašymo data gali būti laikoma pažeidimo pabaiga arba paslapčia sutartų kainų galiojimo pabaiga, jei sutartyje pakankamai tiksliai išreiškiama šalių valia, kiek tai su jomis susiję. Tai reiškia, kad sutartis turi būti pakankamai aiški, narinėjamu atveju – dėl darbų kainos.

4. Pažeidimo trukmė, veiksmingas SESV 101 straipsnio įgyvendinimas ir teisinė Sąjunga

43. Konkurencijos institucija, taip pat Suomijos ir Vokietijos vyriausybės teigia, kad nustačius pernelyg trumpą pažeidimo trukmę tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, būtų pažeistas SESV 101 straipsnio veiksmingumo reikalavimas.

44. Žinoma, norėčiau pritarti šiam argumentui.

³⁶ Šia tema žr. generalinio advokato Y. Bot išvadą byloje *ThyssenKrupp Nirosta / Komisija* (C-352/09 P, EU:C:2010:635, 48–52 punktai) arba generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Schenker & Co. ir kt.* (C-681/11, EU:C:2013:126, 40 punktas) ir jos nuomonę dėl Nuomonės 2/13 (Sąjungos prisijungimas prie EŽTK, EU:C:2014:2475, 149 punktas).

³⁷ Norėčiau pridurti, kad klausimas dėl paslapčia sutartų kainų poveikio kliento ekonominiam pajėgumui ar kainoms, kurias jis galbūt taikė galutiniams klientams, atrodo, turi būti konkrečiai įvertintas tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, iš kurių, atrodo, matyti, kad *Eltel* pasiūlymas buvo pigiausias iš keturių *Fingrid* pateiktų pasiūlymų. Patikslinu, jog tai, kad *Eltel* pasiūlymas buvo pigiausias, visiškai nepanaikina jo antikonkurencinio pobūdžio, atsižvelgiant į tai, kad jo rezultatas – kitų konkurso dalyvių pašalinimas (tuo pačiu klausimu žr. 1995 m. vasario 21 d. Sprendimą *SPO ir kt. / Komisija* (T-29/92, EU:T:1995:34), 151 punktas)).

45. Vis dėlto pažymiu, kad dėl to, jog pagal Sąjungos teisę, taikant fundamentalius teisinės Sąjungos principus, leidžiama taikyti patį senaties principą jos institucijų ir jų nacionalinių sąjungininkų, t. y. nacionalinių konkurencijos institucijų, veiksams, kuriais siekiama patraukti atsakomybėn ir nubausti už SESV 101 straipsnio pažeidimus, kartu turi būti atsisakyta bet kokios absoliutaus SESV 101 straipsnio veiksmingumo idėjos ir pripažinta, kad kai kurie šios nuostatos pažeidimai liks nebaudžiami. Kitaip tariant, tikslas negali pateisinti bet kokių priemonių³⁸.

46. Be to, norėčiau pridurti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas veikiau specifinis atvejis ir kad nacionalinėje teisėje numatytas penkerių metų senaties terminas atrodo *prima facie* tikrai suteikia galimybę konkurencijos institucijai imtis veiksmų³⁹. Veiksmingas SESV 101 straipsnio įgyvendinimas negali pateisinti to, kad siekiant nubausti už pažeidimą būtų dirbtinai pratęsta jo trukmė, ypač nebelikus pažeidimo dalyvių ketinimo daryti pažeidimą. Tuo labiau kad, kaip pabrėžė Komisija, pažeidimo trukmė yra veiksnys, į kurį atsižvelgiama nustatant baudos dydį⁴⁰.

47. Taigi iš mano analizės matyti, jog SESV 101 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad tuo atveju, kai kartelio šalis su šiame kartelyje nedalyvavusiu asmeniu sudaro darbų pirkimo sutartį, atitinkančią aptariamo kartelio susitarimą, ir tas kartelis apsiribojo šia sutartimi, konkurencijos pažeidimas laikytinas iš principo nutrauktu tą dieną, kai jį inicijavusi įmonė pateikė pasiūlymą dėl atitinkamo pirkimo arba, jei taikoma, kai ji sudarė sutartį dėl šio darbų pirkimo. Tačiau toks aiškinimas neturi įtakos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo galimybei atlikti minėtos sutarties turinio ir jo tikslumo vertinimą, be kita ko, kiek tai susiję su kainomis, tikslia kartelio apimtimi, jį apibūdinančiais objektyviais ir subjektyviais elementais, antikonglomeraciniu poveikiu ir įvairių įrodymų dėl slaptų veiksmų, atskleistų konkurencijos priežiūros institucijai atlikus tyrimą, analize.

VI. Išvada

48. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus siūlau Teisingumo Teismui į *Korkein hallinto-oikeus* (Vyriausiasis administracinis teismas, Suomija) prejudicinį klausimą atsakyti taip:

SESV 101 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad tuo atveju, kai kartelio šalis su šiame kartelyje nedalyvavusiu asmeniu sudaro darbų pirkimo sutartį, atitinkančią aptariamo kartelio susitarimą, ir tas kartelis apsiribojo šia sutartimi, konkurencijos pažeidimas laikytinas iš principo nutrauktu tą dieną, kai jį inicijavusi įmonė pateikė pasiūlymą dėl atitinkamo pirkimo arba, jei taikoma, kai ji sudarė sutartį dėl šio darbų pirkimo. Tačiau toks aiškinimas neturi įtakos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo galimybei atlikti minėtos sutarties turinio ir jo tikslumo vertinimą, be kita ko, kiek tai susiję su kainomis, tikslia kartelio apimtimi, jį apibūdinančiais objektyviais ir subjektyviais elementais, antikonglomeraciniu poveikiu ir įvairių įrodymų dėl slaptų veiksmų, atskleistų konkurencijos priežiūros institucijai atlikus tyrimą, analize.

38 Tuo pačiu klausimu žr. generalinės advokatės J. Kokott išvadą byloje *Toshiba Corporation ir kt.* (C-17/10, EU:C:2011:552, 54 punktas).

39 Šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą neprašoma pareikšti nuomonės dėl nacionalinės senaties terminų sistemos suderinamumo su SESV 101 straipsnio veiksmingumo principu. Kaip pažymėjo Komisija, senaties termino trukmė nėra vienintelis kriterijus, į kurį reikia atsižvelgti, nes kiti elementai, kaip antai aplinkybės, kuriomis šis terminas gali būti nutrauktas ar sustabdytas, šiuo atžvilgiu taip pat yra lemiami.

40 Žr. Reglamento Nr. 1/2003 23 straipsnio 3 dalį.